

**Докторант Мұхаметқали Аида Аяпбергенқызының
«8D02304 – Әдебиеттану» білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Бақытжан
Момышұлының философиялық прозасындағы интермәтін
функциялары» атты диссертациялық жұмысына берілген отандық
ғылыми кеңесшінің**

ПІКІРІ

Ұсынылып отырған диссертациялық зерттеу – қазіргі қазақ әдебиеттануындағы интеллектуалдық прозаның табиғатын, оның ішінде Бақытжан Момышұлының философиялық романдарын жаңа әдіснамалық тұрғыдан саралауға бағытталған кешенді еңбек. Зерттеу жұмысында көркем мәтіннің көпқабатты семантикалық құрылымын құрайтын интермәтіндік байланыстар мен олардың атқаратын қызметі жүйелі түрде талданған. Тақырыптың өзектілігі қазіргі қазақ прозасындағы неомифологизм, сакралды дискурс және әлемдік әдеби-философиялық контекстердің тоғысуын ғылыми тұрғыдан зерделеу қажеттілігінен туындайды.

Докторант Мұхаметқали Аида зерттеу жұмысында Бақытжан Момышұлының философиялық романдарын нысанға ала отырып, олардың интермәтіндік өрісін жан-жақты айқындаған. Диссертацияның теориялық-әдіснамалық негізі берік: жұмыста М.Бахтин, Ю.Кристева, Р.Барт, М.Риффатер сияқты әлемдік әдебиеттану өкілдерінің тұжырымдары мен қазақ әдебиеттану ғылымындағы жетекші ғалымдардың ғылыми қағидалары өзара сабақтастықта қолданылған. Бұл зерттеудің ғылыми деңгейінің жоғары екенін көрсетеді.

Жұмыстың бірінші тарауында қазақ әдебиетіндегі философиялық проза дәстүрі жан-жақты сараланып, Бақытжан Момышұлы прозасының жанрлық-стильдік табиғаты, авторлық сананың ерекшелігі және нарративтік құрылымы ғылыми тұрғыдан негізделген. Автор философиялық прозаның ұлттық моделін айқындай отырып, оны тарихи сана, моральдық жауапкершілік және рухани ізденіс мәселелерімен сабақтастыра қарастырады.

Ал екінші тарауда жазушының философиялық романдарындағы интермәтіндік байланыстар жүйесі мифологиялық, діни-сакралды және әлемдік әдеби-философиялық бағыттар аясында сараланған. Бұл бөлімде зерттеуші ұлттық мәдени кодтың көрінісі ретінде мифологиялық архетиптердің қызметін, діни мәтіндердің көркем мәтіндегі аксиологиялық жүктемесін және әлемдік интеллектуалдық кеңістікпен орнаған диалогты нақты мәтіндік талдаулар арқылы дәлелдейді. Әсіресе интермәтіннің аллюзия, реминисценция, дәйексөз түрлері арқылы жүзеге асуы және олардың мәтін семантикасын тереңдетудегі рөлі ғылыми тұрғыдан негізделген. Зерттеуші «Көк бөрі» және «Таутеке» архетиптерінің ұлттық код пен тарихи жадыны жаңғыртудағы қызметін жазушының «Сердце волка» және «Явление синего таутеке» романдары негізінде талдап, бұл образдардың этнографиялық элемент қана емес, авторлық дүниетанымның философиялық өзегін

айқындайтын концептуалдық тетік екенін нақты дәлелдейді. Мұндай нақты мәтіндік талдаулар диссертацияның ғылыми деректік негізін күшейтіп, зерттеу нәтижелерінің нанымдылығын арттыра түседі.

Зерттеудің маңызды нәтижелерінің бірі – интермәтіннің тек сыртқы мәтінаралық байланыс емес, семантикалық, концептуалдық және эстетикалық қызмет атқаратын күрделі категория екендігін дәлелдеуі. Автор ұсынған автоинтермәтінділік және интердискурсивтілік ұғымдары жазушы шығармаларындағы ішкі мәтінаралық байланыстар мен түрлі дискурстардың тоғысуын жаңаша қырынан тануға мүмкіндік береді. Бұл тұжырымдар қазақ әдебиетін әлемдік мәдени-теориялық кеңістік аясында қарастыруға жол ашады.

Диссертациялық жұмыстың ғылыми жаңалығы Бақытжан Момышұлы шығармашылығын философиялық проза және интермәтіндік талдау тұрғысынан кешенді түрде қарастыруымен айқындалады. Автор жазушы философиялы мифологиялық, діни және мәдени мәтіндердің өзара ықпалдастығын жүйелеп, олардың көркемдік-философиялық қызметін нақты дәлелдей алған.

Сонымен қатар жұмыстың практикалық маңызы да айқын. Зерттеу нәтижелері жоғары оқу орындарындағы әдебиет теориясы, философиялық проза, интермәтіндік компаративистика және мәтін поэтикасы пәндеріне қосымша материал ретінде пайдалануға жарамды. Зерттеуші жүргізген мәтіндік талдаулар мен интермәтіндік салыстырулар қазақ әдебиетіндегі философиялық прозаның табиғатын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Зерттеу барысында қойылған мақсат пен міндеттер толық орындалған. Докторант ғылыми тұжырымдарын нақты, жүйелі және сенімді түрде жеткізе алған. Диссертация академиялық талаптарға сай рәсімделген, дереккөздерді пайдалану мәдениеті жоғары деңгейде.

Докторанттың зерттеу жұмысының негізгі мазмұны жөнінде ҚР Жоғары білім және ғылым аттестаттау комитеті бекіткен ғылыми журналдар мен шетелдік басылымдарда мақалалар жарияланған. Диссертацияның негізгі тұжырымдары мен қорытындыларының жариялануы жеткілікті.

Қорыта айтқанда, Мұхаметқали Аида Аяпбергенқызының «Бақытжан Момышұлының философиялық прозасындағы интермәтін функциясы» атты диссертациялық жұмысы ғылыми жаңалығы, теориялық негізділігі және практикалық маңызы жағынан жоғары деңгейде орындалған. Зерттеу жұмысы қойылған талаптарға толық жауап береді және диссертациялық кеңесте қорғауға дайын деп есептейміз.

Отандық ғылыми жетекші
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
филология ғылымдарының докторы
Болатова Гульжан Жамбыловна

Қолын растаймын

Подпись: _____

